
DÉVÉNY ÁGNES,* LOCH ÁGNES**

A szóbeli és írásbeli vizsgafeladatokkal
kapcsolatos vizsgázói és vizsgáztatói vélemények
összehasonlító elemzése

**A comparison of examiners' and examinees' opinions on the test papers of
the foreign language examination of Budapest Business School**

In order to maintain or improve the quality and the reliability of an examination, it is crucially important to continuously collect information about its content and procedures both from examiners and examinees. The paper presents some of the results of a questionnaire survey which investigated the face validity of the foreign language examination of the Budapest Business School Language Examination Centre. We tried to explore the extent to which examiners and examinees recognize the nine examination tasks as valid measures of language competences. The discrepancies between students' and teachers' opinions may induce further thinking about tasks and their relative roles in the assessment procedure.

Egy vizsga külső hitelességét minden esetben a felhasználók, vagyis elsősorban a vizsgázók és a vizsgáztatók, valamint kisebb mértékben a munkahelyi döntéshozók ítélete határozza meg. A vizsga hitelessége attól függ, hogy az érdekeltek milyen mértékben fogadják el az adott vizsgát érvényes és hiteles tudásmérő eszköznek. Ennek az elfogadásnak számos eleme van, köztük olyan tényezők is, mint például a vizsgáról nyújtott tájékoztatásnak vagy a vizsga lebonyolításának a módja, amelyek nem tartoznak ugyan szorosan a tartalmi validitáshoz, mégis jelentősen befolyásolhatják a felhasználók vizsgáról alkotott véleményét. Részben a vizsga hitelességének megőrzése, részben a vizsga folyamatos fejlesztése, az igényekhez való igazítása szükségessé teszi a felhasználói vélemények rendszeres gyűjtését és elemzését.

A következőkben egy többlépcsős kérdőíves felmérés második fázisának eredményeit kívánjuk ismertetni. A vizsgálat első részében a BGF Nyelvvizga- és Továbbképző Központ szakmai nyelvvizgájának szóbeli feladataival kapcsolatos véleményeket gyűjtöttük be.¹ A második fázisban az írásbeli feladatokra fókuszáltunk. A vizsgázói véleményeken túl adatokat gyűjtöttünk a vizsgafelkészülés módjairól és ütemezéséről. A vizsgázói felmérést egy vizsgáztatói kérdőíves felméréssel egészítettük ki, így lehetőség volt a vizsgázói és vizsgáztatói vélemények összehasonlító elemzésére.

---

* BGF KVIFK Idegen Nyelvi és Kommunikációs Intézet, docens.

** BGF KVIFK Idegen Nyelvi és Kommunikációs Intézet, tanszékvezető docens.

¹ Dévény & Loch, 2005.

A kérdőíves felmérés célja

A felmérés során három kérdésre kerestük a választ:

- 1) Milyen mértékben találják alkalmasnak az érdekeltek az egyes vizsgafeladatokat a nyelvtudás objektív mérésére?
- 2) Valós nyelvhasználati feladatoknak tekintik-e a vizsgáztatók és a vizsgázók a nyelvvizsgafeladatokat, amelyekkel munkavégzés során is meg kell majd birkóznuk?
- 3) Összhangban érzik-e a vizsgázók a vizsgán nyújtott teljesítményüket saját megítélésük szerinti tényleges nyelvtudásukkal?

Jelen dolgozatunkban az első kérdésre adott vizsgázói és vizsgáztatói válaszokat fogjuk összegezni. Ehhez tekintsük át a gazdasági nyelvvizsga feladatait.

A gazdasági nyelvvizsga

A gazdasági nyelvvizsga célja a jelölt idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának mérése szakmai kontextusban. A kommunikatív kompetencia fogalmának magyarázatára többféle modell létezik.¹ Az idegen nyelvi vizsgák jellegzetesen négy vagy öt alapkészség (beszédértés, beszédalkétség, írott szöveg értése, íráskészség, közvetítési készség), valamint egyéb nyelvismereti elemek (nyelvi struktúrák, lexika) és jártasságok (szakmai, stratégiai és szociokulturális kompetenciák) mentén határozzák meg a nyelvtudást. Ezt tükrözik az egyes vizsgarészek feladatai, melyeknek célja mérhető mennyiségű, hiteles nyelvi teljesítmény előhívása, amelynek alapján lehetővé válik a vizsgázó nyelvi kompetenciáinak széleskörű és objektív mérése.

A középfokú gazdasági nyelvvizsga kilenc vizsgarészből áll: a szóbeli vizsga négy feladatot tartalmaz, az írásbeli vizsga szintén négy feladatsorból áll, amelyek különböző feladattípusokat tartalmazhatnak. Mindezt egy hallásértési teszt egészíti ki. Minden egyes vizsgarész számos részkészség ill. kompetencia mérésére alkalmas (*1. táblázat*). A vizsgarészekben belül direkt és indirekt feladatok egyaránt találhatóak. Bár az indirekt feladatok (pl. a feleletválasztós itemek) kevésbé alkalmasak valós nyelvi tevékenységek szimulálására, jó lehetőséget adnak a nyelvtudás bizonyos nyelvi elemeinek gyors és objektív mérésére. A különböző feladattípusok, valamint az objektív és szubjektív mérési technikák együttes alkalmazása megfelel a mérés-értékelés szakemberek ajánlásainak.² Ezzel a módszerrel lehetővé válik a vizsgázó nyelvtudásának több oldalú mérése, és elkerülhető, hogy egy-egy feladattípus jellegzetességei kedvezően vagy éppen kedvezőtlenül befolyásolják az egyes vizsgázók teljesítményét.

---

¹ Canale & Swain, 1980; Bachman, 1990.

² Alderson, Clapham & Wall, 1996; Alderson, 2000.

1. táblázat
Vizsgarészek és részkompetenciák a középfokú vizsgán

<p>Vizsgarész</p> <ul style="list-style-type: none"> • A feladat célja a BGF NYTK tájékoztató füzeté alapján ⇒ készségek, részkészségek és kompetenciák, melyeknek mérésére a feladat módot adhat
<p>ÍRÁSBELI</p> <p>Nyelvismereti teszt</p> <ul style="list-style-type: none"> • nyelvhelyesség, szakmai terminológia, frazeológia ⇒ nyelvismereti jártasság, nyelvi struktúrák felismerése és produktív alkalmazása, szakmai szókincs ismerete <p>Írott szöveg értése</p> <ul style="list-style-type: none"> • szakmai szöveg értése globálisan, részleteiben ⇒ globális és lokális értés, implicit jelentés értése, szövegszerkezet és szövegkohézió felismerése, a szöveg céljának felismerése, ismeretlen lexika kezelése <p>Közvetítés magyarról idegen nyelvre</p> <ul style="list-style-type: none"> • a szöveg információtartalmának közvetítése célnyelvre ⇒ nyelvismeret, logikai készség, közvetítő készség, fordítási készség <p>Szakmai szöveg írása</p> <ul style="list-style-type: none"> • adott szakmai szövegtípus fogalmazása, nyelvhelyesség ⇒ írásbeli műfajok formai és tartalmi jellegzetességei, beszédszándékok írásban, nyelvismeret, szakmai terminológia, szakmai kompetencia, szociokulturális kompetenciák
<p>BESZÉDÉRTÉS</p> <p>Hallott szöveg értése</p> <ul style="list-style-type: none"> • globális megértés, részinformáció kiszűrése ⇒ globális és lokális értés, specifikus információk kiszűrése, a szöveg céljának, stílusának felismerése
<p>SZÓBELI</p> <p>Szakmai társalgás (interjú)</p> <ul style="list-style-type: none"> • spontán interakció ⇒ beszédértés, beszédképesség, spontán interakció, nyelvismeret, szakmai kompetencia <p>Szakmai szöveg ismertetése magyar nyelven (újságcikk)</p> <ul style="list-style-type: none"> • kétnyelvűség, logikai készség ⇒ írott (szak)szöveg értése, logikai készség, közvetítő készség, fordítási készség <p>Irányított beszélgetés szakmai témáról (szakmai téma)</p> <ul style="list-style-type: none"> • szakmai tájékozottság, reagálási készség, beszédképesség ⇒ beszédértés, beszédképesség, nyelvismeret, szakmai terminológia, szakmai kompetencia, szakmai ismeretek <p>Szituációs társalgás</p> <ul style="list-style-type: none"> • beszédszándékok megértése, ill. alkalmazása, viselkedés szakmai helyzetben ⇒ beszédértés, beszédképesség, interakciós készség, beszédszándékok megértése és kifejezése, nyelvismeret, szociokulturális kompetencia, stratégiai kompetenciák

Jelen dolgozatunkban nem a feladattípusokat, hanem az egyes vizsgarészeket tettük a vizsgálódás tárgyává, hiszen a vizsgázó komplex nyelvi tevékenységekkel találkozott, és azokról tudott véleményt alkotni.

A kutatás módszere

A felmérésben összesen 268 vizsgázó és 103 vizsgáztató vett részt (2. táblázat). A vizsgázók a kérdőívet önkéntesen töltötték ki közvetlenül a szóbeli vizsgát követően, illetve az írásbeli vizsgát követő két napon belül. A válaszadás időpontjában a vizsgázók vizsgaeredményüket még nem ismerték.

2. táblázat
A felmérés résztvevői

Vizsgarész	Válaszadók	
	Vizsgázó	Vizsgáztató
Szóbeli	111	56
Írásbeli + Beszédértés teszt	157	47
Összesen	268	103

A felmérés eszköze egy kérdőív volt, amely a személyes adatokra vonatkozó kérdéseken túl (nem, életkor, fakultás stb.), a vizsgával/vizsgarészekkel kapcsolatos állításokat tartalmazott. A válaszadók 1-5-ig terjedő skálán jelezték egyetértésük mértékét (5: teljes mértékben egyetértek, 1: egyáltalán nem értek egyet vele). A vizsgáztatói kérdőívben szintén az 1-5 Likert-skálát alkalmaztuk.

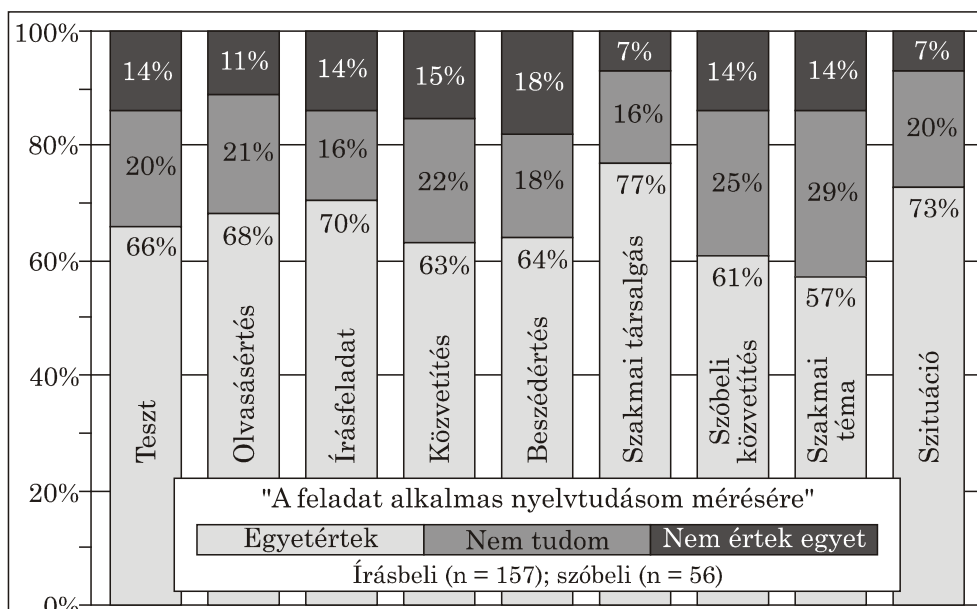
Eredmények

A kérdőíves adatok elemzése azt mutatja, hogy a vizsgázók általában megfelelő mérőeszköznek tekintik a vizsgafeladatokat. (Az 1. ábra az ötfokú Likert-skálán nyert adatokat a jobb áttekinthetőség kedvéért polarizáltan mutatja.)

A gyakorisági vizsgálat során nyert átlagokból megállapítható, hogy a vizsgázók a kilenc vizsgafeladat közül a *Szakmai társalgás* ($x = 4,04$) feladatot tartják a legalkalmasabbnak nyelvtudásuk mérésére, de ettől nem sokkal marad el a *Szituáció* ($x = 3,95$) és az *Írásfeladat* ($x = 3,93$) elfogadottsága. A vélemények egységesnek mondhatók, a szórás az *Írásfeladat* esetében a legnagyobb ($s = 1,12$), a többi feladatnál 1 alatt van. Általánosságban elmondható, hogy az írásbeli vizsgafeladatok esetén a vélemények szórása valamivel nagyobb, $s = 1,16$ (*Közvetítés*) és $s = 0,992$ (*Olvasásértés*) között mozog, míg a szóbeli feladatoknál a vélemények egységesebbek: $s = 0,89$ (*Szakmai társalgás*) és $s = 0,96$ (*Szóbeli közvetítés*) közöttiek.

Az *Olvasásértést* ($x = 3,81$) is nagyon alkalmasnak találják a vizsgázók nyelvtudásuk mérésére és bár a teljes vizsgafeladatsorban ebből a szempontból a

negyedik helyre kerül, az írásbeli feladatok között nyelvtudás mérésre való elfogadottsága alig marad el az *Írásfeladat*tól. A *Teszt*t a vizsgázók 2/3-a tartja alkalmasnak ($x = 3,76$), és ettől gyakorlatilag nem marad el az írásbeli *Közvetítés* ($x = 3,76$) és a *Beszédértés* ($x = 3,7$) elfogadottsága. A nyelvtudás mérésre legkevésbé a *Szakmai témát* ($x = 3,57$) tartják alkalmasnak a vizsgázók, itt a legmagasabb a bizonytalankodók aránya (29%), de a *Szóbeli közvetítés* ($x = 3,66$) alkalmasságának megítélésében is a válaszadók 1/4-e bizonytalan. A feladat alkalmasságában kételkedők aránya a *Beszédértés* feladat esetén a legmagasabb (18%), és a két legelfogadottabb feladat, a *Szakmai társalgás* és a *Szituáció* esetén a legkisebb (7-7%).

1. ábra

A feladat alkalmassága a nyelvtudás mérésére – Vizsgázók véleménye

Annak megállapítására, hogy az átlagok különbözőségei statisztikailag szignifikáns különbséget takarnak-e az egyes feladatok nyelvtudás-mérésre való alkalmasságát illetően, t -próbát végeztünk. A *Teszt* és az *Írásfeladat* ($df = 152$; $p = 0,033$), valamint az *Írásfeladat* és a *Beszédértés* feladat ($df = 152$; $p = 0,008$) között szignifikáns különbség mutatkozik. A vizsgázók mindkét esetben az *Írásfeladatot* szignifikánsan alkalmasabbnak találják a nyelvtudás mérésére, mint a másik két feladatot. A szóbeli feladatok esetében a vizsgázók válaszaiban szignifikáns különbség mutatkozott a *Szakmai társalgás* és a *Szóbeli közvetítés* feladat ($df = 55$; $p = 0,026$), valamint az *Szakmai társalgás* és a *Szakmai téma* ($df = 55$; $p = 0,002$) páros alkalmasságának megítélése között. A vizsgázók mindkét esetben a *Szakmai társalgást* tartják alkalmasabbnak nyelvtudásuk mérésére. A harmadik páros, ahol szignifikáns különbség látszik a feladatok

megítélésében a *Szakmai téma* és a *Szituáció* ($df = 55$; $p = 0,000$). A vizsgázók a *Szituációt* tartják alkalmasabbnak nyelvtudásuk mérésére. (Tekintettel a minta kis létszámára, ebben az esetben, nonparametrikus vizsgálatot is folytattunk. A WILCOXON-próba, illetve a MANN-WHITNEY U-próba a szignifikanciák tekintetében a fentiekkel azonos eredményre vezetett.) Összességében tehát elmondható, hogy a *t*-próba megerősítette a gyakorisági vizsgálat eredményeit, miszerint a vizsgázók a *Szakmai társalgást*, a *Szituációt* és az *Írásfeladatot* tekintik legalkalmasabbnak nyelvtudásuk megítélésére. Figyelemre méltó, hogy mindhárom feladat produktív készségeket mér, vagyis a feladat sikeres teljesítése az idegen nyelv alkotó használatát kívánja a vizsgázótól.

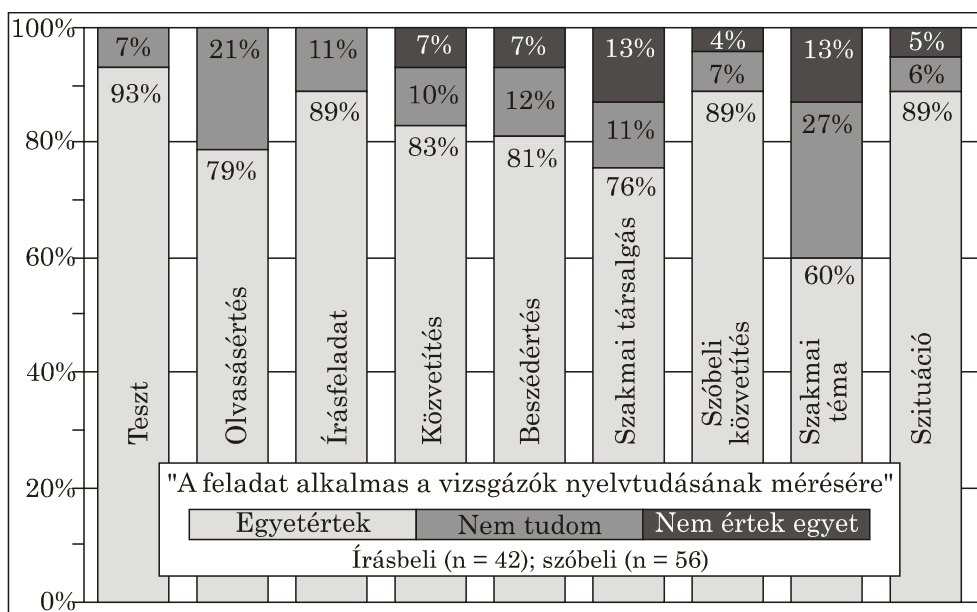
Kérdőívünk első felében megkérdeztük a vizsgázókat, hogy megítélésük szerint a vizsgán nyújtott teljesítményük tükrözi-e tényleges tudásukat. Azt feltételeztük, hogy a feladat alkalmasságáról alkotott ítéletük összefügg teljesítményük szubjektív önértékelésével. A korrelációs vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy erősebb, vagy gyengébb mértékben, a vizsgázóknak a feladat alkalmasságáról alkotott véleménye pozitív szignifikáns összefüggést mutat az al, hogy tudásuknak megfelelően szerepeltek a vizsgán. Feltehetőleg tehát szereplésük minősége befolyásolja azt, hogy nyelvtudásuk mérésére alkalmasnak ítélik-e a feladatokat. Különösen erős ez a korreláció az írásbeli feladatoknál: *Írásfeladat* ($r = 0,661$; $p = 0,000$); írásbeli *Közvetítés* ($r = 0,646$; $p = 0,000$); *Teszt* ($r = 0,557$; $p = 0,000$); *Olvasásértés* ($r = 0,541$; $p = 0,000$); *Beszédértés* ($r = 0,533$; $p = 0,000$). Ennél valamivel gyengébb, de továbbra is pozitív szignifikáns összefüggés mutatható ki a szóbeli feladatok esetén: *Szóbeli közvetítés* ($r = 0,489$; $p = 0,000$); *Szituáció* ($r = 0,387$; $p = 0,003$); *Szakmai téma* ($r = 0,302$; $p = 0,023$); *Szakmai társalgás* ($r = 0,297$; $p = 0,026$).

A továbbiakban azt vizsgáltuk meg, hogy hogyan ítélik meg a feladatok mérésre való alkalmasságát a vizsgáztatók (2. ábra).

A vizsgáztatók elsöprö többsége (93%) a *Teszt* feladatot ($x = 4,6$) kimagaslóan alkalmasnak találja a vizsgázók nyelvtudásának mérésére. Véleményük rendkívül egységes, a szórás a legkisebb ($s = 0,627$). Külön vizsgálatot igényelne, hogy a vizsgáztatók, akik valamennyien gyakorló nyelvtanárok is, miért a *Teszt* feladatot tartják ilyen kiváló mérőeszköznek. Ugyancsak rendkívül alkalmasnak ítélik az *Írásfeladatot* ($x = 4,57$), a *Szituációt* ($x = 4,38$), az írásbeli *Közvetítést* ($x = 4,36$) és a *Szóbeli közvetítést* ($x = 4,25$). A vélemények itt is egységesek, a szórás minden feladat esetén 1 alatt van. Bár az *Olvasásértés* ($x = 4,24$) nem sokkal marad el az előzőektől, meglepő módon ennél a feladatonál nagyon magas a bizonytalankodók aránya (21%). Mérésre a legkevésbé alkalmasnak a *Szakmai témát* ($x = 3,71$) tartják a vizsgáztatók, itt a legmagasabb a bizonytalankodók (27%), és a feladatot alkalmatlannak ítélik (13%) aránya.

A különbözőségek szignifikanciájának vizsgálatára itt is *t*-próbát végeztünk, amely szignifikáns különbséget mutatott a *Teszt* és az *Olvasásértés* ($df = 41$; $p = 0,023$), valamint a *Teszt* és a *Beszédértés* ($df = 41$; $p = 0,003$) megítélésében. Mindkét esetben a vizsgáztatók szignifikánsan alkalmasabbnak találják a *Tesztet*, mint a másik két feladatot a vizsgázók nyelvtudásának mérésére. Az *Írásfeladatot* ugyancsak szignifikánsan mérésre alkalmasabbnak tartják, mint az *Olvasásértést* ($df = 41$; $p = 0,007$) vagy a *Beszédértést* ($df = 41$; $p = 0,038$). A

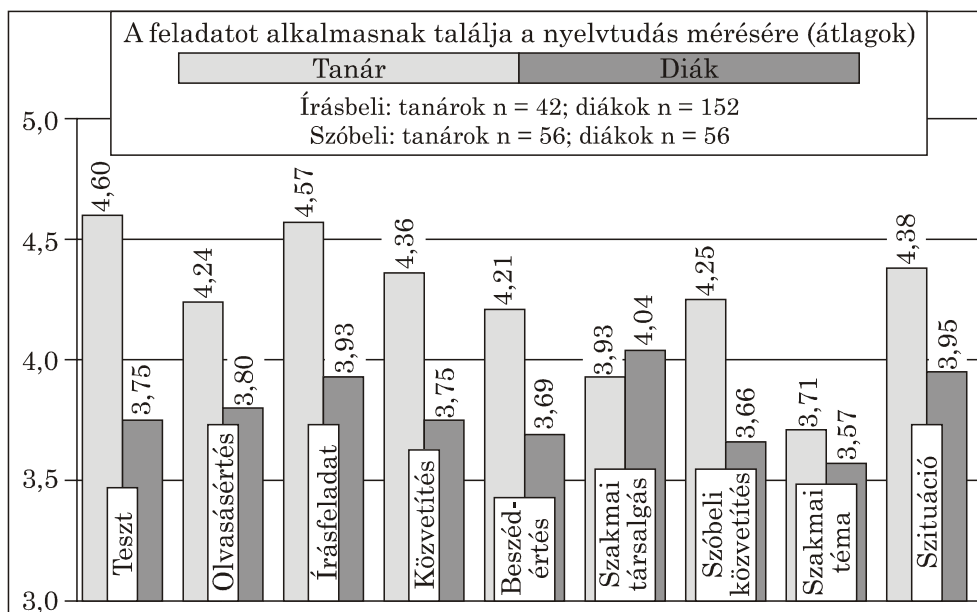
szóbeli feladatok esetén a *Szóbeli közvetítést* szignifikánsan alkalmasabbnak találják a vizsgázó nyelvtudásának mérésére, mint a *Szakmai társalgást* ($df = 54$; $p = 0,009$) és a *Szakmai témát* ($df = 54$; $p = 0,000$), és a *Szituációt* szintén szignifikánsan alkalmasabb mérőeszköznek tartják, mint a *Szakmai társalgást* ($df = 54$; $p = 0,002$)

2. ábra

A feladat alkalmassága a nyelvtudás mérésére – Vizsgáztatók véleménye

Az eddigiekből jól látható, hogy a hasonlóságok mellett eltérések is vannak a vizsgázói és vizsgáztatói vélemények között (3. ábra). Már az átlagokból látszik, hogy a *Szakmai társalgás* feladatot kivéve, a vizsgáztatók minden vizsgafeladatot alkalmasabbnak találnak a nyelvtudás mérésére, mint a vizsgázók. Annak eldöntésére, hogy ezek a véleménybeli különbségek szignifikánsak-e, t próbát végeztünk. Az eredmények tanúsága szerint a *Szakmai társalgás* és a *Szakmai téma* kivételével az összes többi vizsgafeladatot a vizsgáztatók csoportja szignifikánsan alkalmasabbnak tartja a vizsgázók nyelvtudásának megítélésére, mint maguk a vizsgázók (*Teszt* $p = 0,000$; *Olvasásértés* $p = 0,009$; *Írásfeladat* $p = 0,001$; *Közvetítés* $p = 0,002$; *Beszédértés* $p = 0,007$; *Szóbeli közvetítés* $p = 0,001$; *Szituáció* $p = 0,014$). Ez az eredmény nem meglepő, hiszen a vizsgáztatók a nyelvtudásmérésben tapasztalattal rendelkező nyelvoktatók, akik általában több információval rendelkeznek az egyes feladatok céljával és mérési potenciáljával kapcsolatban, mint a vizsgázók.

3. ábra

A feladat alkalmassága a nyelvtudás mérésére
Vizsgáztatók és vizsgázók véleménye

Konklúzió

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a vizsgázók elfogadják a vizsgafeladatokat, mint a mérés eszközeit. Különösen a jellemzően szóbeli interakciót tartalmazó *Szakmai társalgás* és a *Szituáció* feladatot gondolják alkalmasnak vizsgafeladatnak. Ezt követi az *Írásfeladat* és az *Olvasásértés* elfogadottsága. A *Szakmai témát* találják a legkevésbé alkalmas mérőeszköznek.

A vizsgáztatók meglepő módon a *Tesztet* tekintik a legalkalmasabb vizsgafeladatnak, az *Írásfeladatot* csak a második helyen jelölték meg és ezután következik a *Szituáció*, az írásbeli *Közvetítés* és a *Szóbeli közvetítés*. A vizsgázók által legalkalmasabbnak tartott *Szakmai társalgás* a vizsgáztatók rangsorában csupán a nyolcadik helyre került. Szintén érdekes momentum, hogy bár a teljes vizsgabattériából a vizsgáztatók is a *Szakmai témát* tartják a legalkalmatlannabb feladatnak, a *Beszédértés* feladat sem kapott sokkal előkelőbb helyezést nyelvtudásmérésre való alkalmasságát illetően.

Az eredmények számos kérdést vetnek fel, amelyek további kutatást érdemelnek. Úgy tűnik, érdemes felülvizsgálni, hogy mi a *Szakmai téma* feladat szerepe a nyelvvizsgán, hiszen elfogadottsága a résztvevők részéről viszonylag alacsony. További vizsgálatot érdemel annak feltárása, miért tartják a vizsgáztatók kiemelkedően alkalmasnak a *Tesztet* a nyelvtudás mérésére, miközben az

a legkevésbé sem mondható kommunikatív feladatnak, és mi magyarázza a *Szakmai társalgás* gyökeresen eltérő megítélését a vizsgázók és vizsgáztatók részéről. A kétnyelvű feladatok is külön vizsgálatot érdemelnének, hiszen mindkettőt nagyon jó mérési eszköznek tartják a vizsgáztatók, ugyanakkor elfogadottsága megközelítőleg sem ilyen magas a vizsgázók körében.

Irodalom

- ALDERSON, J. C. (2000). *Assessing reading*. Cambridge: CUP.
- ALDERSON, J. C., CLAPHAM, C., WALL, D. (1996) *Language test construction and evaluation*. Cambridge: CUP.
- BACHMAN, L. F. (1990). *Fundamental considerations in language testing*. Oxford: OUP.
- CANALE, M., SWAIN, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1, 1-47.
- DÉVÉNY, Á., LOCH, Á. (2005). Vizsgafeladatok vagy valós nyelvi tevékenységek? In: *Porta Lingua*. Szakmai nyelvtudás – szaknyelvi kommunikáció. Debrecen: Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum.